

MŮŽE SE ČLOVĚK ZMĚNIT?

(Krnov, 9.11.2025)

I.čtení: evangelium podle Lukáše 19, 1-10

II.čtení: 3. Kniha Mojžíšova 5, 20-26

Doufám, že jste pozorně poslouchali první čtení, to ze třetí knihy Mojžíšovy. Nezdálo se vám na něm něco divné? Já jsem na ně před časem narazil a musím přiznat, že když jsem se nad ním zamyslel, žasnul jsem. Je to součást Zákona, právní normy jistého národa. Obávám se, že kdyby si ta slova přečetl některý z našich zákonodárců, došel by k názoru, že jeho autor je blázen.

Text mluví o vědomě spáchaných zločinech, dokonce o těžkých zločinech: loupež, vydírání... Nejedná se o náhodné a nechtěné prohřešky. Jsou to promyšlené a připravené trestné činy.

Je pravda, že první dvě třetiny kapitoly se výslovně zabývají činy spáchanými nevědomky, spíše zaviněnými než naplánovanými. U těch by nepřekvapil postup, jak se člověk zproští viny, chápali bychom viníkovu touhu po odpuštění a nápravě věcí; věřili bychom v upřímnou lítost.

Ale co tady? Úmyslné ublížení bližnímu. Dokážeme si představit typ člověka, který takové věci dělá – je to člověk sebejistý, věří, že druzí nejsou nic víc než snadný zdroj příjmů nebo nástroj k ovládnutí; nestará se o jejich životy ani o jejich osobnost. Nemá skrupule, neohlíží se na nikoho a na nic; ani na Boha příliš nedá – právo a spravedlnost jsou mu ukradené. Věř maximálně svému štěstí a sám sobě, neřeší, co je správné a co není, ideály jsou pro něj neznámé slovo. Škodí druhým z vědomého rozhodnutí. Určitě si takového člověka dokážeme představit. Většinou takové lidi vidíme jako zkažené a nenapravitelné. Že by něčeho litovali? Ani náhodou.

Jenomže čtete Zákon Hospodinův: „Jestliže se prohřešil, navrátí všechno, co vzal, nahradí škodu a ještě trochu přidá; pak zajde do chrámu a přinese oběť Bohu, kněz za něj odslouží obřad a bude mu odpuštěno.“

Až se člověku nechce věřit, že je to tak jednoduché! Občas to slýchám od necírkevních debatérů: „Vy křesťani to máte snadné – můžeš si dělat, co chceš, pak jen zajdeš do kostela, vyzpovídáš se faráři a máš vystaráno. A můžeš si zase jít dělat, co chceš.“ Podle této představy náboženství vlastně legitimizuje zlo. Zlý člověk se nemění, jen si své činy omluví, jakoby posvětil a jde dál stejný, jako doposud. To je samozřejmě silné kafe. Není divu, když lidé nad takovouto lži-zbožností ohrnou nos.

Ale opravdu Písmo vyzývá k takovému přístupu? Můžeme skutečně v Bibli najít takovýto povrchní přístup? Opravdu si myslíme, že bychom si mohli podle Božího Zákona „koupit“ odpuštění nějakým zbožným činem nebo obětí?

Vy všichni jste znalci Bible a dobře víte, že to rozhodně takto nefunguje. Bible mluví (i když to není výslovně řečeno v naší přečtené kapitole, ale nacházíme to na mnoha jiných místech) v prvé řadě o obrácení – tedy nejprve o odvrácení od zlého a vzápětí přivracení se k dobrému (někdy najdeme i dodatek „celým srdcem“). Toto obrácení je provázáno lítostí nad spáchanými nepravostmi, a teprve tato lítost člověka vede do chrámu, aby prosil Boha o odpuštění.

Navíc této prosbě (a příslušné oběti) předchází nahrazení škody, dokonce s dvacetiprocentní přírůbkou. To je přece jasné uznání viny, pokorenost se – nejprve prosím o odpuštění toho, koho jsem poškodil, a teprve pak předstupuji před Hospodina, abych se rituálně očistil. Odpuštění není možné bez skutečného pochopení závažnosti toho, co jsem provedl, a bez úsilí o nápravu.

Je zajímavé, že ozvuk tohoto postupu najdeme i v Ježíšově kázání na hoře, v pasáži o hněvu (Mt 5,23-24): „Přinášíš-li svůj dar na oltář a tam se rozpomeneš, že tvůj bratr má něco proti tobě, nech svůj dar před oltářem a jdi se nejprve smířit se svým bratrem; potom teprve přijď a přines svůj dar.“ Písmo tedy nemluví o falešném obřadnictví, ale o skutečné lítosti nad hříchem.

Jenže to vyvolává další závažnou otázku: Copak se může stát, aby se zločinec napravil? Copak je reálné očekávat, že sám od sebe po letech páchaní nepravostí prozře a půjde se udat? Takovou věc můžeme čekat od nevědomého hříšníka, když mu dojde, co způsobil. Dokážeme si to představit u člověka, kterému po sto tisících kilometrech bez nehody skočí pod auto dítě – ano, takový pravděpodobně už nikdy z toho kostela nevyjde, protože ho bude deptat tíha jeho viny.

Ale starý zkušený recidivista? Který naplánoval a uskutečnil podvody a vloupačky, který zná spolehlivé metody, jak zamaskovat stopy a zbavit se kradeného zboží? Který má dostatečné páky k umlčení nepohodlných svědků i k přesvědčování policistů a soudců? Nějaká skutečně „velká ryba“? Že by činila

pokání? Nenechte se vysmát! To je možné maximálně v krásné novozákonní pohádce o Zacheovi, která nás vždycky tak bere u srdce; ale ve skutečném životě? Tam se takové věci nedějí.

A přesto s tím Boží Zákon bez mrknutí oka a bez náznaku ironie počítá jako s jistou věcí. Zločinec prostě změní názor a otvírá se mu možnost napravit své zločiny a vyprosit si odpuštění.

Znovu připomínám, že nejde o laciné zakoupení odpustku! Zákon nenavádí k neupřímnosti, k přetvářce, k nasazení ponížené masky na pohrdavou a pyšnou tvář. Bible mluví o situaci, kdy na skutečného zločince přijdou skutečné výčitky svědomí a skutečně zatouží po odpuštění viny a po nápravě zlého činu. To přece není možné, něco tak nereálného může očekávat jenom blázen.

Současné sbírky zákonů s něčím takovým moc nepočítají. Předpokládá se, že zločince bude třeba dopadnout a usvědčit a dokázat mu jeho zločiny; ne že se přizná sám a sám od sebe bude napravovat, co spáchal. Očekávat něco takového by snad mohl jen beznadějný idealista.

Je tedy Hospodin blázen? A Mojžíš s celým lidem izraelským jsou následovníky šílence?

Pokud bychom chtěli stavět na přirozenosti lidské, na povaze člověka, na sklonu k humanitě a milování bližního; pokud bychom vycházeli z obvyklých zkušeností s lidmi i se sebou samými, pak to těžko lze vyjádřit jinak. Jenže my stojíme před Někým, kdo přesahuje veškeré lidské zkušenosti, kterého ani největší zločin nemůže vyvést z míry a zbavit Spravedlnosti. Stojíme před Právem, které má jiný základ než lidskou nestálost, které se opírá o pevnější oporu, než je lidská dobrovolnost a ochota. Narážíme na svědomí, které není jen výrazem výchovy člověka nebo společenského naprogramování, ale přichází k člověku zvenčí, je darováno a nedá se uplatit ani zastrašit. A v moci Hospodinově je víc než si člověk dokáže představit, v moci Boží je víc než ukazuje naše zkušenost. V moci Boží je, aby se i zločinec změnil, aby i ten nejzarytější hříšník pochopil svou vinu a upřímně jí litoval. Proto je možné do zákoníku zahrnout tak nereálné předpisy.

Četli jsme příběh vrchního výběřčího Zachea. Může nám znít trochu jako nereálná pohádka. Ale pokud počítáme s živým Bohem, Bohem, který přichází člověku na pomoc, nemusíme zase tolik pochybovat. Co je pro člověka nemožné, Bůh dokáže.

Bible nám přináší podobné příběhy vícekrát. Ze Starého Zákona můžeme vzpomenout na Ninivetské, kterým kázal prorok Jonáš a kteří, ač zkažení hříšníci, pochopili svou špatnost a obrátili se a získali odpuštění a nový začátek.

Z novozákonních můžeme připomenout ještě třeba začátky největšího biblického misionáře, apoštola Pavla. Pronásledovatel církve a schvalovatel nejtvrdsích trestů pro křesťanské buřiče je zasažen Boží milostí a změní se k nepoznání, skoro ze dne na den.

Takhle působí Pán Bůh ve světě. Ne předváděním kouzel a samospasitelných znamení, ale změnou nezměnitelného. Budí tunu svědomí tam, kde ho původně nebylo ani za nehet; přesvědčí nenapravitelného zloducha, aby vrátil, co naloupežil; bezohlednému sobci vysvětlí, proč pomáhat druhým; odpírače víry dovede na kazatelnu. Boží Duch působí různými způsoby, někdy nenápadně, jindy velmi výstředně, ale podstatné je, že se dotýká lidského srdce a mění je od základu. Ne jen masku na tváři, ale charakter.

A toto nám připomínají i ty dnešní texty. Věříme v Boha, kterému záleží na Spravedlnosti, který ale je taky ochoten odpustit člověku, který lituje svých vin. Věříme v Boha, který mění nemožné a dokáže nečekané, a pomáhá ke změně těm, kdo po změně touží. Prosme, aby bylo jen víc takovýchto obrácení a aby se na nich ukazovalo, jak moudré a prozíravé jsou ty bláznovské Mojžíšovy Zákony.

Pane Bože, děkujeme Ti za Tvá pravidla pro život

A děkujeme Ti i za to, že nabízíš cestu i člověku, který věci pokazil. Nabízíš cestu odpuštění hříchů a nápravy.

A tak, Pane, prosíme, abychom vždycky rozpoznávali dobré od zlého, abychom upřímně litovali svých hříchů a usilovali o jejich nápravu.

Prosíme o lidi kolem nás, aby vyznání vin pro ně nebylo podivností a lítost aby nebyla považována za slabost.

Dej, Pane, ať ublížení a škody jsou napravovány a odškodňovány, dej ať je naše společnost proměňována Tvým odpuštěním.

AMEN!